

Ovdasátni

Sámi logut mitalit-raportaráiddus leat 2008 rájes almmuhuvvon oktiibuot 14 raportta. Sámi statistihka fágalaš analysajoavku iluin dál almmuha *Sámi logut mitalit 15*, mas leat guhtta artihkkala.

Dán girjjis čállá Kevin Johansen sámegeiela formála oahpahusa ovdáneami treanddaid birra. Artihkal gieđahallá sámegeiela oahpahusa mánáidgárddiin, vuodđooahpahas ja alit oahpahas. Mikkel Berg Nordlie čállá sámi urbaniserema birra ja gos gávpotsápmelaččat ássat. Kathrine Ivsett Johnsen čájeha artihkkalis mo dálá boazodoalpolitihkka lea joatka 70-logu rašonaliserenpolitihkas. Tor A. Benjaminsen analysere artihkkalis rievdamiid ráđđejeaddji norgalaš narratiivvas sámi boazodoalu birra maŋemus jagiid, ja jearrá leat go ealáhusa birra dát rievdaohtán positiiva oainnu guvlui. Svein Disch Mathiesen, Eli R. Skum ja Lars Moe čállet dan birra mii historjjálaččat dáhpáhuvai gáldejuvnon bohccuiguin Sovjetuniovnnas ja Norggas, ja buohtastahttet movt muhtin slájat bohccot jávke Norgga "moderna" boazodoalostatistihkas. Anders Sønstebo lea maiddá dán jagi čállán Statistihkalaš guovddášdoaimmahaga jahkásaš artihkkala, mainna buohtastahtá ja kommentere dálá statistihkaid muhtin válljejuvnon servodatsurggiin.

Sihke dán jagáš artihkkalat ja daid ovddit Sámi logut mitalit artihkkaliid sáhtát lohkat sihke dárogillii ja sámegillii neahttasiiddus: www.samilogutmitalit.no.

Áiti AS ja Inger-marie Oskal leaba jorgalan čállošiid dárogielas davvisámegillii. Lars Theodor Kintel lea jorgalan dárogielas lullisámegillii ja dárogielas julevsámegillii.

Guovdageaidnu - Kautokeino, Skábmamánnu 2023

Sámi statistihka fágalaš analysajoavku

Inger Marie Gaup Eira (jođiheaddji), Lars Pharo (nubbinjođiheaddji), Eva Josefsen, Cato Christensen ja Christian Molstad

Sisdoallu

Ovdasátni.....	113
Mandáhtta ja vuodđu.....	116
Analysajoavkku mandáhtta.....	116
Sámi statistihka fágalaš analysajoavku oktan čállingottiin.....	117
Čoahkkáigeasut ja rávvagat.....	118
1. Saemien giäle byjjes ööhpehtimmesne - evtiedimmieotnjegh.....	119
2. «Stádasámij guovdásj bájke» – majt sáme urbanisierima birra diehtep ja goabelin stádasáme árru?.....	120
3. Stáhtalaš boazodoalu stivren ii soaba oktii sámi boazodoallomáhtuin.....	121
4. Leago norgga narratiiva sámi boazodoalu birra rievdamu guvlui?.....	122
5. Bohccot mat jávke. Gáskkihat leat leamaš dehálaččat sámi johttisámi boazodollui, muhto eai váldon mielde almmolaš boazodoallostatistihkkii.....	122
1 Saemien giäle byjjes ööhpehtimmesne - evtiedimmieotnjegh.....	124
1.1 Aalkoe.....	126
1.2 Saemien giäle maanagiertesne.....	126
1.3 Saemienlierehtimmie maadthskuvlesne.....	128
1.4 Jienebh saemiengielem mubpiengieline veeljeh.....	132
1.5 Saemien giäle jáarhkelierehtimmesne.....	133
1.6 Sertiestimmie maadthskuvleste jáarhkeööhpehtæmman - dihte gierve sertiestimmie.....	134
1.7 Studijepoengeprogresjovne saemiengielesne jollebe ööhpehtimmesne.....	135
1.8 Konklusjovne.....	139
1.9 Juvnehtimmieh.....	139
2 «Stádasámij guovdásj bájke» – majt sáme urbanisierima birra diehtep ja goabelin stádasáme árru?.....	142
2.1 Majt merkahi bágo?.....	144
2.2 Gáktu láhkå galla sáme gávnnuji?.....	145
2.3 Sáme urbanisierim nuortarijka stádajn.....	147
2.4 Sáme urbanisierim Ruossjan.....	150
2.5 Tjoahkkájgæsos: Majt diehtep stádasámij árromsaje birra – ja majt dajna máhtujn?.....	151
2.6 Oajvvadusá.....	152

3 Stáhtalaš boazodoalu stivren ii soaba oktii sámi boazodoallomáhtuin	160
3.1 Álggaheapmi.....	162
3.2 Rationaliserenpolitihkka: beaktilvuolta ja diehttevašvuolta.....	163
3.3 Guohtungeavaheapmi ja areálahálddašheapmi.....	165
3.4 Árbevirolaš sámi boazodoallomáhtu: dássedeaddu gaskal bohcco, luonddu ja olbmo.....	165
3.5 Čoahkkáigeassu.....	167
3.6 Rávvagat.....	167
4 Leago norgga narratiiva sámi boazodoalu birra rievdamet?	172
4.1 Álggahus.....	174
4.2 Norgga narratiiva sámi boazodoalu birra: Boazolohku, guohtoneatnamiid guorbadeapmi ja njuovvandeattut.....	176
4.3 Leago narratiiva rievdamet?.....	176
4.4 Dálkkádatervidamat.....	178
4.5 Boazodoalu árbevirolaš máhttu.....	178
4.6 Norgga ođđakolonialisma.....	179
4.7 Loahpahus.....	180
4.8 Neavvagat.....	181
5 Bohccot mat jávke. Gáskkihat leat leamaš dehálaččat sámi johttisámi boazodollui, muhto eai váldon mielde almmolaš boazodoallostatistikii	184
5.1 Álggaheapmi.....	186
5.2 Eallostruktuorra.....	186
5.3 Oanehaččat lágaid birra.....	187
5.4 Boazodoallostatistikka.....	188
5.5 Gáskkihiid mávssolašvuolta.....	189
5.6 Čoahkkáigeassu.....	189
5.7 Rávvagat.....	190
6 Sámi logut – fásta tabeallat - SSB	194
6.1 Álggahus.....	195
6.2 Soames kommentárat tabeallaide.....	196
6.3 Tabeallat ja govvosat.....	198

Mandáhtta ja vuodđu

Gielda- ja guovlodepartemeanta lea dohkkehan Sámi statistihka fágalaš analysajoavkku njuolggadusaid cuoŋománu 27. b. 2022. Sámediggi ja ovddeš Bargo- ja searvadahttindepartemeanta ásahedje Sámi statistihka fágalaš analysajoavkku golgotmánu 1. b. 2007.

Sámi statistihka fágalaš analysajoavkku ulbmil lea nannet máhttovuodđu bargui jahkásaš dieđáhusaiguin Stuorradiggái sámi giela, kultuvrra ja servodateallima birra, departemeanttaid ja Sámedikki gaskasaš jahkásaš bušeahhtaovttasbargui, ja stáhta eiseválddiid ja Sámedikki gaskasaš konsultašuvnnaid árvoštallamiidda ja mearrádusaide.

Analysajoavkku mandáhtta

Fágalaš analysajoavkku galgá maŋimustá geassemánu 30. b. juohke jagi geiget raportta Gielda- ja guovlodepartementii ja Sámediggái. Raporta galgá, nu guhkás go vejolaš, čájehit Norgga bealde sámi servodaga dili ja ovdánanvejolašvuodaid.

Departemeantta, Sámedikki ja analysajoavkku gaskasaš gulahallamis mearriduvvo guđe fáttát galget gieđahallojuvvot jahkásaš raporttain. Mearrádušat fáttálaš sisdoalus galget dahkkojuvvot áiggil ovdal barggu válbmema áigemeari. Juohke raporttas galget leat mielde muhtun fásta áigodagat man vuodul lea vejolaš buohtastahtit ovdáneami áiggi badjel, gč. raportta kapihttala Sámi logut. Go analysajoavku gávnnaha eará fáttáid guoskevažžan, de lea sis friijavuolta daid gieđahallat raportta ekonomalaš ja áigáiheivvolaš rámmaid siskkobealde.

Departemeanta ja Sámediggi sáhttet dárbbu mielde bivdit analysajoavkku dievasmahtit árvoštallamiid dihto osiin dan materiálas mii lea geavahuvvon raporttas (raporttain), dahje gieđahallat daid lagabui.

Analysajoavkku ovddasvástádus lea háhkat dárbbalaš dáhtáid ja dieđuid raportta hábmemei. Analysajoavku ásaha ieš oktavuodá ja ovttasbarggu guoskevaš birrasiiguin ja ásahusaiguin háhkan dihtii fágalaš materiála raporttii. Fágalaš materiála ovddas máksojuvvo lagat šiehtadusa vuodul. Dat guoská maiddái dakkár materiálaide maid analysajoavkku lahtut čállet.

Raportta vuodđun galget leat guoskevaš statistihkat ja/dahje dáhtat ja dieđut guoskevaš evalueren-, čielggadan- ja dutkanbargguin. Raportta ekonomalaš ja áigáiheivvolaš rámmaid siskkobealde sáhtta leat dárbu háhkat odđa statistihka ja/dahje odđa máhttovuodđu guoskevaš birrasiin ja ásahusain. Analysajoavku sáhtte cuiggodit ahte váilu gáldo- ja máhttovuodđu ja ahte lea dárbu ráhkadit statistihka dakkár fáttáin mat joavkku mielas leat guoskevaččat

Sámi statistihka fágalaš analysajoavku lea fágalaččat sorjjasmeahttun. Analysajoavku sáhtta ságaškuššat ja gaskkustit iežas gávdnosiid fágalaš

artihkkaliin ja kronihkain. Analysajoavku sáhttá maiddá mearriduvvon ekonomalaš rámmaid siskkobealde bovdet fágalaš konferánssaide, semináraide ja sullasaččaide ja oassálastit dakkáraččaide.

Sámi statistihka fágalaš analysajoavku oktan čállingottiin

Sámi statistihka fágalaš analysajoavkkus leat vihtta lahtu. Sámi allaskuvla, UiT Norgga ártkalaš universitehta, Davvi universitehta ja Statistihkalaš guovddášdoaimmahat nammadit ovtta lahtu guhtege. Dasa lassin nammada viđat ásahus ovtta lahtu maid departemeanta ja Sámediggi ovttas nammadit juohke njealját jagi. Juohke ásahus nammada ieš iežas áirasa ja sadjásačča.

Dábálaš doaimanági lea njeallje jagi. Jodiheddji ja nubbinjodiheddji leat vurrolagaid Sámi allaskuvllas, UiT Norgga ártkalaš universitehtas, Davvi universitehtas ja analysajoavku vállje su ieš 2 jahkái ain.

Áigodahkii 2022-2026 lea Gielda- ja guovlodepartemeanta ovttasráđiid Sámedikkiin nammadan čuovvovaš lahtuid

1. Sámi allaskuvla:
Inger Marie Gaup Eira, vuosttašamanueansa
(sadjásaš: Line Aimee Kalak, allaskuvlalektor)
2. Davvi universitehta:
Lars Kirkhusmo Pharo, professor
(sadjásaš: Asbjørn Kolberg, dutki)
3. UiT Norgga ártkalaš universitehta:
Eva Josefsen, professor
(sadjásaš: Jan-Erik Henriksen, dosentta)
4. Statistihkalaš guovddášdoaimmahat (SSB):
Christian Molstad, ráđdeaddi
(sadjásaš: Anders Sønstebo, seniorráđdeaddi)
5. OsloMet - stuora gávpotuniversitehta:
Cato Christensen, vuosttašamanueansa
(sadjásaš: Mona Myran, kánturhoavda)

Gielda- ja guovlodepartemeanta lea ovttas Sámedikkiin maiddá ásahan čállingotti analysajoavku váste. Čállingottis galgá leat ovddasvástádus praktihkalaččat láchit ja čuovvolit analysajoavku barggu. Čállingoddi lea Sámi allaskuvllas ja dasa gullet Inger Anne Siri Triumf, Mai-Lis Eira ja Sara Marit Ravdna O. Skum.